

15.12.2009

Dnro 3697/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

Käräjäoikeuskäsittely viipy seksuaalirikosasiassa / Dröjsmål med tingsrättsbehandlingen av ett sexualbrottsärende

1

KANTELU

Kantelija kertoi 12.11.2008 saapuneessa kantelussaan muun muassa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan rikosasian pitkästä käsittelyajasta ja arvosteli etenkin Oulun käräjäoikeuden käsittelyaikaa tuossa asiassa.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Kantelun tarkoittama asiakokonaisuus on muodostunut kolmesta eri poliisilaitoksilla laaditusta esitutkintapöytäkirjasta. Näistä ensimmäinen on saapunut syyteharkintaan 16.8.2005, toinen 31.8.2005 ja viimeinen 1.3.2006. Syyteharkinnan asiassa on suorittanut kihlakunnansyyttäjä A.

Asia on tullut vireille Oulun käräjäoikeudessa 12.9.2006 syyttäjän toimitettua mainittuna päivänä päivätyin haastehakemuksen käräjäoikeuteen. Asia on 13.9.2006 jaettu käräjätuomari B:n käsiteltäväksi. Haastehakemus on käsittänyt kuusi törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa syytekohtaa. Asiassa 29.9.2006 annettu haaste on annettu tiedoksi vastaajille 17.10.2006 ja 18.10.2006. Kirjalliset vastaukset syyttäjän vaatimuksiin on toimitettu käräjäoikeudelle 21.12.2006. Asianomistajien vaatimukset on toimitettu käräjäoikeudelle 30.11.2006, 24.11.2006 (lisäksi täydennys 4.12.2006) ja 23.11.2006 sekä vastaajien kirjallinen vastaus asianomistajien vahingonkorvausvaatimuksiin ja niiden perusteisiin 24.1.2007.

Asia on käräjäoikeudessa 5.6.2008 siirretty käräjätuomari B:ltä ma. käräjätuomarin C:n käsiteltäväksi. Käräjätuomari C:n siirryttyä syyskuun alusta 2008 lukien Kuusamon käräjäoikeuteen, asia on siirretty takaisin käräjätuomari B:lle 13.10.2008. Käräjätuomari B on 4.12.2008 ollut yhteydessä asianosaisiin pääkäsittelyn järjestämiseksi. Vastaajien jäätyä saapumatta asian käsittelyyn, 3.–5.2.2009 pidettäväksi suunniteltu pääkäsittely on jouduttu peruuttamaan. Pääkäsittely asiassa on toimitettu 22.–24.4.2009 ja käräjäoikeuden tuomio annettu 15.5.2009. Käräjäoikeus on tuominnut kummankin vastaajan kuudesta törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä 6 vuoden 8 kuukauden vankeusrangaistukseen. Vastaajat ovat valittaneet tuomiosta Rovaniemen hovioikeuteen, jossa asia on vireillä.

3.2

Oikeusohjeita

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Lain 45 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan myös tuomareihin, jollei laissa toisin säädetä.

Käräjäoikeusasetuksen 12 §:n mukaan laamannin tulee valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti sekä seurata, että lakia sovelletaan yhdenmukaisesti.

Käräjäoikeusasetuksen 4 §:n 2 momentin nojalla laamanni voi siirtää lainoppineelle jäsenelle jaetun asian toisen lainoppineen jäsenen käsiteltäväksi jos jonkun lainoppineen jäsenen työmäärä poikkeaa muiden lainoppineiden jäsenten työmäärästä tai jos siihen on muu perusteltu painava syy.

Yleisistä syyttäjistä annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta rikosasian käsittelyssä, syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun vaatimalla tavalla. Tehdessään tähän liittyvät oikeudelliset ratkaisut ja muut toimenpiteet syyttäjän on noudatettava tasapuolisuutta, joutuisuutta ja taloudellisuutta.

[...]

3.3.2

Arviointi

Laskettuna ensimmäisen esitutkintapöytäkirjan saapumisesta syyteharkintaan syyteharkinta on kestänyt noin kolmetoista kuukautta. Viimeisen esitutkintapöytäkirjan saapumisesta syyteharkinta on kestänyt alle kuusi kuukautta.

Syyteharkinnan suorittamista on pitkittänyt juttujen keskittämisen tarve. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 18 §:ssä todetaan nimittäin, että saman vastaajan tekemiä eri rikoksia tai eri vastaajien tekemää samaa rikosta koskevat syytteet käsitellään yhdessä, jollei niiden erikseen käsittelemistä pidetä soveliaampana. Sama koskee myös eri vastaajien tekemiä eri rikoksia, jos syytteiden yhteinen käsittely on eduksi asian selvittämiseksi.

Selvityksen perusteella asiassa on ollut kysymys kokonaisuudesta, jossa syyteharkintaa ei ole voitu suorittaa loppuun ennen kuin kaikki asiaan liittyvä esitutkintamateriaali on ollut syyteharkinnassa. Lisäksi kysymys on ollut laajasta ja oikeudellisesti vaikeasta asiasta.

Katson, ettei syyteharkinta-aika ole ollut niin pitkä, että se antaisi minulle aiheen puuttua asiaan.

3.4

Käräjäoikeuskäsittelyn kesto

[...]

3.4.2

Kannanotto

Kysymyksessä olevan asian käräjäoikeuskäsittely on kestänyt kaksi vuotta kahdeksan kuukautta. Kirjallisen valmistelun jälkeen, joka on nähtävästi päättynyt vastaajien kirjallisten vastausten toimittamiseen 24.1.2007, asian käsittely on selvityksen perusteella ollut pysähdyksissä 5.6.2008 saakka, jolloin asia on jaettu käräjätuomari C:n käsiteltäväksi. Asian palauduttua 13.10.2008 käräjätuomari B:n käsiteltäväksi, B on 4.12.2008 ollut yhteydessä asianosaisiin pääkäsittelyn järjestämiseksi.

Saadun selvityksen perusteella asian käräjäoikeuskäsittelyn viivästyminen on joutunut siitä, että sekä kihlakunnansyyttäjä A että käräjätuomari B ovat osallistuneet laajan Riihi Säätiö -jutun käsittelyyn ja olleet sen vuoksi vapautettuina muista työtehtävistä. Huomattava merkitys käsittelyn viipymiselle on ollut myös kantelun tarkoittaman asian luonteella ja vaikeusasteella. Asian laatu on vaikuttanut siihen, ettei sitä ole syyttäjänvirastossa tai käräjäoikeudessa katsottu voitavan siirtää toisen kihlakunnansyyttäjän tai vastaavasti toisen käräjätuomarin käsiteltäväksi. Paitsi asian laatu myös kummankin viraston resurssikysymykset ovat merkittävästi vaikuttaneet asian siirtomahdollisuuksiin.

Resurssikysymysten osalta totean, että laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, ettei voimavaroihin ja työmäärään liittyvillä syillä hyväksyttävästi voida perustella kohtuullisten käsittelyaikojen ylittämistä. Resurssikysymykset voidaan kuitenkin ottaa huomioon yksittäisen virkamiehen menettelyn moitittavuuden arvioinnissa.

Käsittelyajan kohtuullisuutta tulee arvioida kunkin asian erityispiirteiden pohjalta, niin tässäkin tapauksessa. Kantelun tarkoittaman asian laatu huomioon ottaen, tässä arvioinnissa tulee mielestäni huomiota kiinnittää myös lapsen etuun ja sen huomioonottamiseen oikeudenkäynnissä.

Rikosprosessissa lapsen edun huomioonottaminen liittyy prosessin menettelytapakysymyksiin. Tämä tarkoittaa sitä, lapsen kohdistuneeksi epäillyt rikokset selvitetään ja käsitellään tuomioistuimessa siten, ettei rikoksen selvittämisestä ja oikeudenkäynnistä aiheudu lapselle erityistä vahinkoa ja lasta varjellaan asian käsittelyn aiheuttamalta toissijaiselta uhriksi joutumiselta. (Päivi Hirvelä: Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa, 2006, s. 233.)

Kantelukirjeessä on esitetty, ettei kantelijan mainitseman tässä asiassa asianomistajana olevan nuoren psyykinen tilanne pääse edistymään ennen kuin tämä asia on käsitelty loppuun. Sitä ei mielestäni voida kiistää, etteikö asian käsittelyn pitkittymisellä voisi olla tämän suuntaisia haitallisia vaikutuksia asianomistajana olevaan lapseen.

Käsitykseni mukaan kysymyksessä olevan asian käsittelyaikaa on pidettävä asian laatuun nähden yhdessä oikeusasteessa varsin pitkänä. Kun vielä otetaan huomioon, että ensimmäinen tähän asiakokonaisuuteen kuuluvista rikosilmoituksista on tehty jo vuonna 2003, asian

kokonaiskäsittelyaika muodostuu asianosaisten, niin asianomistajien kuin vastaajienkin, kannalta jo tässä vaiheessa kohtuuttoman pitkäksi.

Korostan tässä yhteydessä sitä, että esitutinnan jälkeisessä rikosasian käsittelyssä tulisi aina asian kiireellisyyttä harkittaessa ottaa huomioon myös se, kuinka kauan asia on jo viipynyt. Esitutkinnassa pitkään ollut asia olisi siten otettava ripeästi syyteharkintaan ja vastaavasti pitkään esitutkinnassa ja syyteharkinnassa ollut asia olisi otettava ripeästi tuomioistuinkäsittelyyn. Näin voitaisiin vähentää asianosaisille käsittelyn viipymisestä aiheutuvaa haittaa. Heidän kannaltaan tärkeintä on kokonaiskäsittelyaika – ei niinkään se, kuinka pitkään yksittäinen viranomaisen asiaa hoitaa. Viranomaisen tulisi siis katsoa asiaa myös omaa sektoriaan laajemmasta näkökulmasta.

Totean myös, että Suomen valtio voi joutua vastuuseen rikosasian pitkästä käsittelyajasta sinänsä riippumatta siitä, voidaanko kenenkään yksittäisen virkamiehen osoittaa menetelleen moitittavasti.

Asiassa saadun selvityksen perusteella pidän asian käsittelyn viipymistä sinänsä ymmärrettävänä, mutta en kuitenkaan edellä selostettujen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien säännösten kannalta hyväksyttävänä.

Saadun selvityksen valossa asian käsittelyn ei kuitenkaan voi katsoa viivästyneen siten aiheuttomasti, että minulla olisi riittäviä perusteita puuttua asiaa käsitelleiden yksittäisten kärjätuomarien tai kärjäoikeuden laamannin taikka johtavien kihlakunnansyyttäjien menettelyyn muutoin kuin että saatan edellä esittämäni kannanotot heidän tietoonsa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4.2 esittämäni kannanotot laamanni D:n, kärjätuomari B:n, johtavan kihlakunnansyyttäjän E:n ja silloisen johtavan kihlakunnansyyttäjän F:n sekä Valtakunnansyyttäjänviraston tietoon.